

Předkové Mikuláše Mušinky promlouvají

Mušinka, M.: Hlasy predkov. Zvukové záznamy folklóru Zakarpatska z archívu Ivana Paňkevčyča (1929, 1935)/ Mykola Mušynka: Holosy predkiv. Zvukovi zapysy fol'kloru Zakarpattja iz archívu Ivana Paňkevčyča (1929, 1935). Centrum antropologických výskumov a Občianske združenie DIVA, Prešov 2002, 256 stran, obrazové přílohy, CD.

Kniha *Hlasy predkov* editora Mikuláše Mušinky, navíc s kompaktním diskem jako přílohou, zpřístupňuje odborné veřejnosti prameny, jež mají neobyčejný význam zejména pro slovanské dialektology a etnomuzikology. Samotné prameny přinášejí příložené CD, knihu pak můžeme považovat za fundovanou kritickou zprávu. Zvukový nosič obsahuje nejstarší nahrávky zakarpatského nářečí, písní a instrumentální hudby, které v letech 1929 a 1935 pořídil jazykovědec a folklorista Ivan Paňkevč (1887–1958), někdejší vedoucí oddělení ukrajinistiky na Karlově univerzitě v Praze.

Kniha, psaná dvojjazyčně (paralelně slovensky a ukrajinsky), potom kromě obsáhlé studie Mikuláše Mušinky seznamující s životem a dílem Ivana Paňkevčyča a pojednávající o jeho zkušenostech s nahráváním zakarpatského slovesného i hudebního folklóru přinášejí i přepis veškerých textů obsažených na nahrávkách a v případě písní i jejich notaci. Publikace prešovských kolegů obsahuje nahrávku a transkripci celkem devadesáti osmi písní, čtrnácti prozaických textů a dále dvacet jedna samotných nahrávek instrumentální hudby. Celková délka nahrávek je bezmála dvě hodiny a čtyřicet minut, a to vše na jediném CD. To je umožněno tím, že zvukové záznamy jsou v kapacitně úsporném formátu MP3, který dnes dokáže přehrát prakticky každý počítač a také čím dál více domácích CD přehrávačů. Položky hudebního i slovesného folklóru jsou tu rozděleny podle žánrů (koledy, svatební, pastýřské, pijácké písně, ukolébavky, pohádky, legendy, pověsti atd.). Součástí knihy je i slovníček nářečních slov, jenž obsahuje ty lexikální jednotky, které se nevyskytují ve spisovném ukrajinském ani slovenském jazyce.

Přidržíme-li se stále přezíravějšího modelu, který předpokládá striktní rozdělení kompetencí mezi vědecké disciplíny, pak můžeme přínos této publikace chápat ve dvou rovinách: nahrávky instrumentální hudby spolu s melodiemi a texty písní mohou sloužit jako pramen etnomuzikologům a prozaické i písňové texty zase dialektologům. Ačkoliv hudební rovina v této knize a na příložené nahrávce výrazně převládá a přestože právě v této vrstvě jde o jedinečný pramenný přínos, ponechejme hudební stránku pro účely této recenze stranou. Takový byl konečně i prvotně zamýšlený význam těchto nahrávek – Ivan Paňkevč jako lingvista chtěl skutečně zachytit především živou řeč, význam pro etnomuzikologii se projevil až dodatečně. Prozaické i písňové texty obsažené na historických nahrávkách jsou vždy cenným dokladem o stavu jazyka v dané době a v dané lokalitě. Jak známo, k textům písní se v tomto ohledu musíme stavět s větší obezřetností, protože ty skutečný stav jazyka zatemňují pro svou rytmickou, prozodickou a veršovou heteronomii.

Dialektologický pramen rusínského nářečí v mnohém srovnatelný s recenzovanou publikací naše odborné kruhy velmi dobře znají. Je jím kniha *Vyprávění z Podkarpattja* (Euroslavica, New York – Praha – Kyjev, 1998), na níž se Mikuláš Mušinka také autorsky podílel. Tato kniha obsahuje úctyhodné množství textů (vyprávění rusínských vesničanů), jež jsou zachyceny sice důslednou odbornou transkripcí, ale pouze graficky. Ačkoliv ve

srovnání s kvantem textů obsažených v knize *Vyprávění z Podkarpátí* je čtrnáct jednotek slovesného folklóru v recenzované publikaci jen velmi malým zlomkem, význam vydání samotné zvukové podoby textů se v mnohých ohledech zdá být nesrovnatelný. Zatímco přepsaný text dokáže dobře ilustrovat rozšíření syžetů, fakta etnografické povahy i veškeré syntaktické a morfologické zvláštnosti daného dialektu, fonetická stránka mluvy (výslovnost hlásek, frázování, kvantita slovních přízvuků) však může být transkripcí zachycena jen přibližně. Ve vydání Paňkevyčových nahrávek sleduje čtenář text paralelně s poslechem, proto mohl editor v přepisu textů užít o mnoho přehlednější transkripci, která vychází z norem současného pravopisu, a nehlédět tak na značnou variabilitu některých hlásek. Stejně jako je celá kniha psána paralelně ve slovenštině a v ukrajinštině, je i přepis rusínských textů podáván paralelně v národních pravopisných úzích těchto jazyků. V obou případech Mušinka důsledně rozlišuje všechny tři typy výslovnosti hlásky *i* v zakarpatských dialektech (*i*, *y*, *ы* / *i*, *и*, *ы*).

Dosud jsme hovořili pouze o pramenném významu publikace *Hlasy predkov*, tedy jako o zdroji pro vědecké operace. Dlužno však zdůraznit, že kniha je koncipována velmi přehledně a vzorky rusínského folklóru zde obsažené se vyznačují neobyčejnou estetickou působivostí. Velkou předností této knihy a přiložených nahrávek je tedy také to, že potěší i poučené či citově zainteresované zájemce z řad široké veřejnosti.

Petr Ch. Kalina

